

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКИХ ПОСЛУГ ЯК СУПУТНЬОГО СЕГМЕНТУ ТУРИСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті наведено результати авторського дослідження, проведеного шляхом розрахунку інтегрального показника рівня розвитку додаткових культурно-просвітницьких послуг Сумської області за матеріалами наявної статистичної бази. Визначено, що до основних об'єктів культурно-просвітницької підсистеми регіональної системи обслуговування населення входять наступні заклади культури: заклади культури клубного типу, музейні установи, театри, демонстратори фільмів, парки культури та відпочинку тощо.

Розглянуто стан інфраструктури культури та її діяльність протягом останніх років, визначено тенденції розвитку та можливості використання закладів культури для урізноманітнення програм перебування туристів на Сумщині. Основними проблемами регіону є збереження та розвиток існуючої мережі закладів культури, забезпечення їх сучасною матеріально-технічною базою, стимулювання розвитку кінообслуговування, переведення його на нові технології показу, розвитку музейної справи, в тому числі екскурсійної діяльності, запровадження нових інформаційних послуг, забезпечення кваліфікованих кадрів, поліпшення умов та оплати праці і т.ін.

Визначено територіальну диференціацію в рівнях розвитку додаткових культурно-просвітних послуг, здійснено групування адміністративних районів Сумської області, за яким найвищий рівень концентрації закладів культури мають Сумський, Глухівський, Тростянецький, Шосткинський, Кролевецький та Конотопський райони.

Ключові слова: додаткові послуги, Сумська область, туристичне обслуговування, заклади культури.

Актуальність. Туристичні послуги є результатом діяльності туристичного підприємства із задоволення відповідних потреб туристів. Virізняють основні послуги – це ті турпослуги, які входять в пакет, і які турист гарантовано використовує в місці відпочинку; додаткові – цільові та інфраструктурні послуги, які можна отримати за додаткову плату (специфічні для певного турцентру, не входять у вартість туру); супутні – послуги місцевого інфраструктурного комплексу, якими разом із місцевим населенням користуються і туристи [2].

До складу супутніх послуг входить організація дозвілля, в тому числі розваг, тобто надання культурно-просвітницьких послуг. До числа розважальних об'єктів відносять різні заклади культури, наприклад театри, кінотеатри, музеї тощо. Вони приваблюють переважну більшість туристів і впливають на популярність даного місця відпочинку, що в свою чергу підвищує економічний розвиток регіону.

Недостатня вивченість культурно-просвітницької підсистеми регіональної системи обслуговування населення у Сумській області зумовлює актуальність цього дослідження, яка визначається соціальною значущістю даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні географії сфери послуг зробили Алаєв Е. Б. [1], Любіцева О. О. [4,5], Кіптенко В. К. [2], Шпарага Т. І. [10], Немець Л. М. [11], Куценко В. І. [3], Топчієв О. Г. [12] та ін., праці яких використовувались при написанні даної статті.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Основною ціллю є дослідження умов і можливості надання туристам додаткових культурно-просвітницьких послуг закладами культури Сумської області. З цією метою необхідно дослідити стан інфраструктури культури та її діяльність протягом останніх років; визначити тенденції розвитку та можливості використання закладів культури для урізноманітнення програм перебування туристів на Сумщині.

Виклад основного матеріалу. Сфера культурно-просвітницьких послуг входить до соціального комплексу і включає мережу закладів культури, діяльність яких спрямована на задоволення, в першу чергу, духовних потреб людини. Мережу закладів культури та мистецтва Сумської області, що виконують суспільно виховну, культурно-просвітницьку та оздоровчу роботу, складають: заклади культури клубного типу, музейні установи, театри та демонстратори фільмів, парки культури та відпочинку та ін. (див. рис. 1).

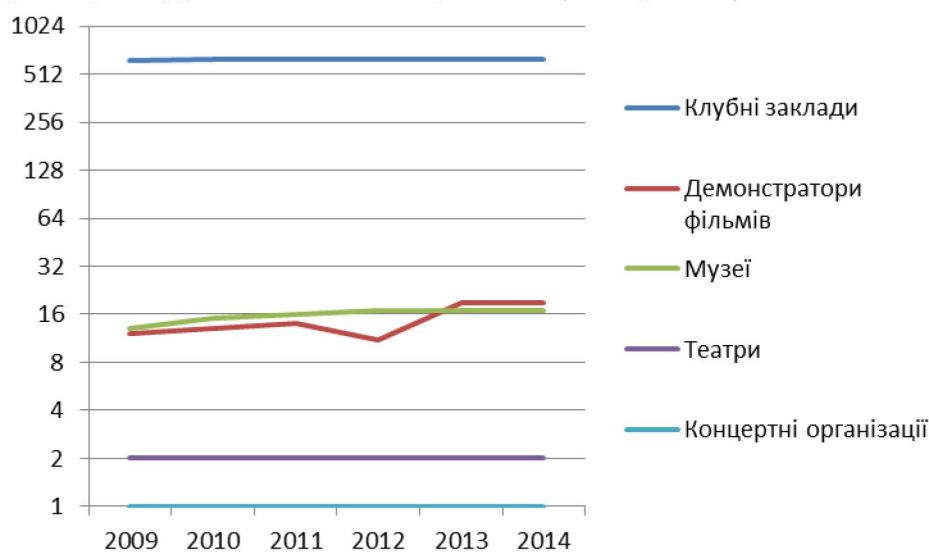

Рис. 1. Динаміка зміни кількості закладів культури у Сумській області у 2009-2014 роках [6]

Наймасовішими закладами культури в регіоні є клубні установи, яких за даними Головного управління статистики у Сумській області на кінець 2014 року налічувалось 635, у тому числі у сільській місцевості – 561 [6]. Даний тип закладів культури надає широкий спектр різноманітних соціально-культурних послуг, проте відвідують його в основному тільки місцеві жителі.

Більш привабливими місцями проведення дозвілля для туристів в регіоні є парки культури та відпочинку, більшість з яких знаходиться у місті Суми (табл. 1).

Таблиця 1

Парки культури та відпочинку у Сумській області

Назва парку культури та відпочинку	Адреса розміщення
Басівський парк	вул. Санаторна 1, Суми
Ботанічний сад	вул. 20-річчя Перемоги 23, Суми
Великобобрицький парк	с. Вел. Бобрик, Краснопільський р-н
Веретенівський парк	вул. Веретенівська, Суми
Державний історико-культурний заповідник	вул. Радянська, 70, м. Путивль
Дитячий парк «Казка»	пр. Шевченка, м Суми
заповідник «Посуля»	с. Пустовойтівка, Роменський р-н
Міський дитячий парк культури та відпочинку	пр-т Миру, 6, м. Конотоп
Міський парк культури та відпочинку ім. Т. Шевченка	м. Ромни
парк Дружба	вул. Горького, Суми
парк імені Івана Асмолова	пл. Троїцька 14, м. Суми
парк культури і відпочинку імені І. Кожедуба	вул. Гагаріна 15, м. Суми
сквер Банківської академії	вул. Кірова 18, Суми
сквер Сумсько-Київських дивізій	вул. Іллінська 10, Суми
сквер Шевченка	вул. Соборна 35, Суми
Центральний парк	пл. Рудченка, м. Глухів

Примітка: складено за [9].

Досліджуючи розвиток кінообслуговування в області, варто зазначити збільшення кількості демонстраторів фільмів: у 2009 році їх було 12, у 2014 році налічується 19, що в свою чергу призвело до збільшення кількості глядачів на сеансах (359,1 тис. чоловік за 2014 рік). В основному кінотеатри розміщені у міських поселеннях. За розрахунками, у середньому кількість місць для глядачів у залах для демонстрування фільмів становить 0,3 на 100 осіб.

В області функціонує два театри – Сумський обласний академічний театр драми та музичної комедії імені М. С. Щепкіна та Сумський театр для дітей та юнацтва, а також концертна організація «Сумська обласна філармонія».

Велику роль у розвитку культурно-просвітницьких послуг відіграє музейна справа. У Сумській області налічується 17 музеїв (включаючи 2 філії, які не мають статусу юридичної особи). В регіоні є державні та громадські музеї, які різняться за профілем (рис. 2).

Всі музеї області щороку проводять екскурсійну діяльність, обслуговуючи в середньому близько 100 тис. осіб на рік. Також у музейних установах Сумщини займаються науково-дослідною та експозиційною діяльністю, близько 15% із загальної кількості експонатів основного фонду експонуються протягом року. 94,1% до загального числа музеїв проводять виставкову роботу. На кінець

2014 року налічувалось 317 працівників у музеях області, у тому числі 125 наукових співробітників та екскурсоводів [6].

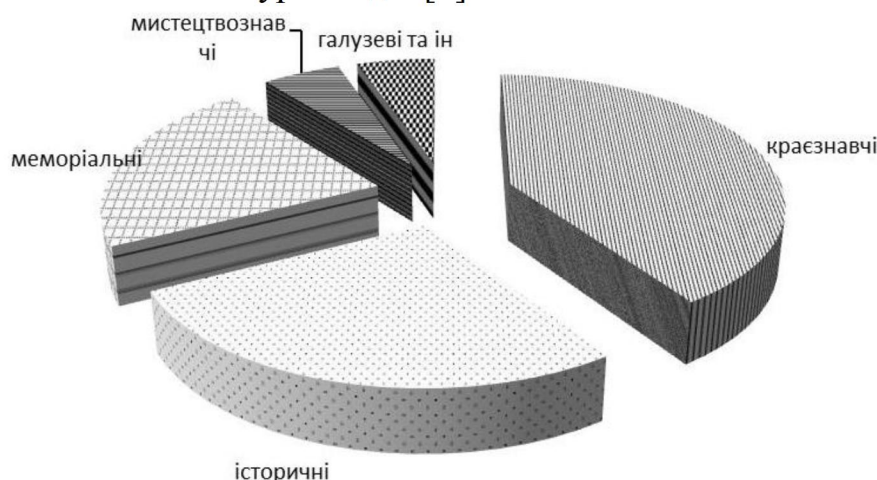

Рис. 2. Розподіл музеїв Сумської області за профілем [8]

Відвідуваність закладів культури області є основним показником їх суспільної значущості (рис. 3).

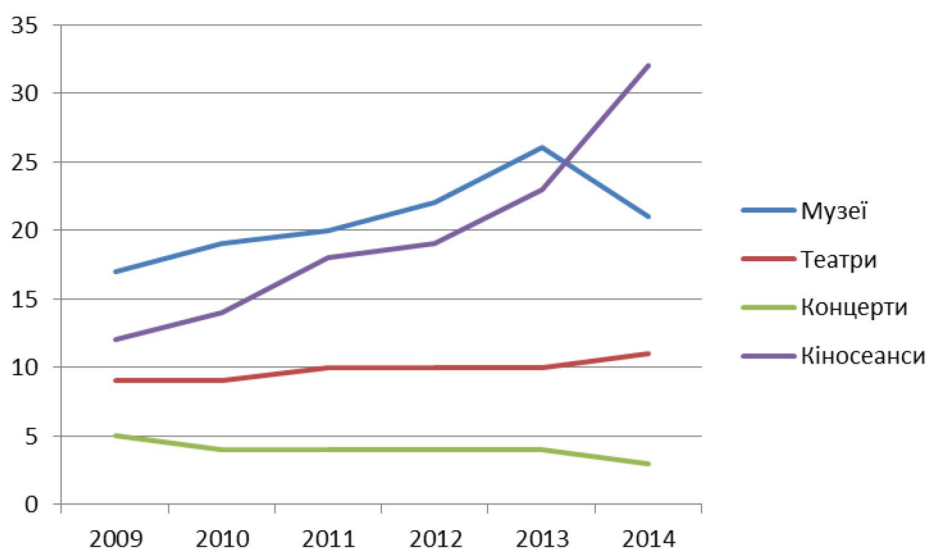

Рис. 3. Відвідування населенням закладів культури та мистецтва у Сумській області за 2009-2014 роки (у розрахунку на 100 осіб) [7]

Аналізуючи вищезазначений графік, чітко простежується тенденція збільшення відвідування населенням театрів та кіносеансів до 2014 р., а також музеїв та концертів до 2013 р. Варто зазначити, що музейна мережа області недостатнім чином залучена в екскурсійний рух і надає послуги незначній кількості відвідувачів. Тому музейна мережа Сумщини вимагає масштабної маркетингово-інформаційної стратегії суспільної популяризації ідеї відвідування музеїв.

У Сумській області щорічно проводяться різні фестивалі для приваблення туристів, які віддають перевагу подієвому туризму. Наприклад, міжнародний

літературно-мистецький фестиваль «Кролевецькі рушники» проходить у місті Кролевець та Кролевецькому районі, учасниками якого є представники різних країн світу, зокрема Польщі, Білорусії, Росії, Грузії, Азербайджану, Китаю. На даному фестивалі проводяться міжнародний конкурс пісенної творчості „Мелодії вічності”, виставки декоративно-прикладного мистецтва, пленер „Тарасовими шляхами”.

Всеукраїнський фестиваль духової музики „Сурми України” проводиться у місті Суми, організатором якого є відділ культури і туризму Сумської міської ради. Також у селі Боромля Тростянецького району та у місті Тростянець проходить Всеукраїнський сільський фестиваль мистецтв „Боромля”, що зародився у 1991 році [8].

На основі статистичних даних Державної служби статистики України було проведено інтегральне оцінювання соціально-культурної активності населення та територіальної концентрації закладів культури. За результатами розрахунків визначено показник рівня розвитку додаткових культурно-просвітницьких послуг області, його територіальну диференціацію та здійснено групування адміністративних районів за цим показником (рис. 4).

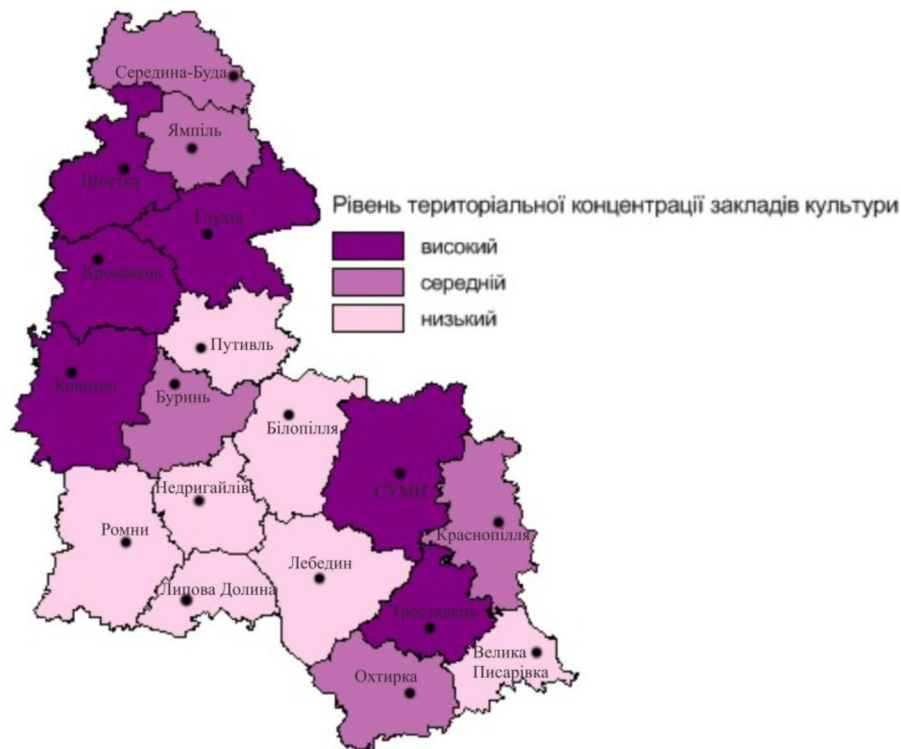

Рис. 4. Територіальна диференціація адміністративних районів Сумської області
(розроблено автором)

Характеризуючи територіальну диференціацію адміністративних районів Сумської області, варто сказати, що найвищий рівень розвитку додаткових культурно-просвітницьких послуг регіону простежується у Сумському, Глухівському

кому, Тростянецькому, Шосткинському, Кролевецькому та Конотопському районах. На території даних районів є парки культури та відпочинку, функціонує щонайменше 1 музей та 1 кінотеатр, в середньому близько 35 закладів клубного типу, а також проводяться різні концертні програми. За рахунок цього і соціально-культурна активність населення є високою.

Із середнім рівнем розвитку виступають 5 районів – це Середино-Будський, Ямпільський, Буринський, Охтирський та Краснопільський. Територія вищезазначених адміністративних одиниць приваблює туристів парками культури, розміщених на їхній території, також хоча б одним відомим закладом культури (музей, демонстратор фільмів тощо). Інші райони області мають низький рівень концентрації закладів культури.

Можна зазначити, що формування територіальної мережі закладів культури залежить від якості матеріально-технічної бази, рівня технічної оснащеності, комфортності та інших якісних ознак. Тому першочерговими напрямками при оптимізації територіальної організації закладів культури є модернізація їх будівель та вдосконалення інженерного забезпечення при встановленні обладнання. Однією з умов вдосконалення територіальної організації закладів культури є дотримання вимог щодо здійснення кожним її об'єктом власних функцій у повному обсязі, з мінімальними сукупними витратами ресурсів, виділених на розвиток об'єктів. Слід також передбачати і загальнодоступність обслуговування, тобто максимальну наближеність закладів культури до місця проживання переважної частини населення або до місця їх роботи.

Висновки і перспективи подальших розвідок. На території Сумської області сформована розгалужена мережа суб'єктів культурної діяльності (заклади культури клубного типу, музейні установи, театри, демонстратори фільмів, парки культури та відпочинку тощо). Проте за результатами дослідження виявлено територіальні відмінності рівня концентрації закладів культури. Виділено райони із високим, середнім та низьким рівнем розвитку додаткових культурно-просвітницьких послуг області.

Актуальними для Сумської області є проблеми збереження та розвитку існуючої мережі закладів культури, забезпечення їх сучасною матеріально-технічною базою, стимулювання розвитку кінообслуговування, переведення його на нові технології показу, розвитку музейної справи, в тому числі екскурсійної діяльності, запровадження нових інформаційних послуг, забезпечення кваліфікованих кадрів, поліпшення умов та оплати праці тощо. Все це свідчить про динамізм сфери культури, та забезпечить її адаптованість до суспільних змін.

Література:

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М.: Мысль, 1983.
2. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму / В. К. Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
3. Куценко В.І., Трілленберг Г.І. Менеджмент сфери послуг. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – 459 с.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг / О.О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
5. Любіцева О.О. Туризмознавство: вступ до фаху / О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 335 с.
6. Офіційний сайт Головного управління статистики у Сумській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumy.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт Управління культури та туризму Сумської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumytour.in.ua>
9. Путівник по Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.igotoworld.com>
10. Соціальна сфера в умовах трансформації економіки / В. І. Куценко та ін.; ред.: В. І. Куценко; НАН України; Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2000. – 284 с.
11. Соціально-демографічні та історико-культурні фактори розвитку туризму / Л.М. Немець, К.Ю. Сергіда, Н.В. Моштакowa // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 176. – С. 145-147.
12. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.

Summary

A.A. Berestok. Evaluation of the Development of Cultural and Educational Services as Associated Segment of Tourist Services in Sumy Region.

The article presents the results of the author's research, which was conducted by calculating the integral indicator of the level of additional cultural-educative services Sumy region on materials of available statistical base. It was determined that the main objects of cultural-educational subsystem of the regional service system of public are next cultural institutions: clubs, museums, theaters, cinemas, recreation parks and more. It was considered the state of cultural infrastructure and its activities during recent years identified trends of development and opportunities to use cultural institutions to diversify programs tourists stay in Sumy region. The main problems of the region is to maintain and develop the existing network of cultural institutions, provision of modern material-technical base, promotion of film service, transfer it to the new technologies of the show, development of museums, including excursion activities, introduction of new information services, providing qualified personnel, improve conditions and wages, etc.

The main problems of the region is to maintain and develop the existing network of cultural institutions, provision of modern material-technical base, promotion of film service, transfer it to the new technologies of the show, development of museums, including excursion activities, introduction of new information services, providing qualified personnel, improve conditions and wages, etc. It was defined territorial differentiation in the levels of additional cultural-educational services, carried grouping of administrative districts of Sumy region, in which the highest concentration of cultural institutions have Sumy, Glukhiv, Trostyanets, Shostka, Konotop and Krolevets districts.

Keywords: additional services, Sumy region, tourist services, cultural institutions.

УДК 338.48

Д.В. Шиян

МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ТЕМАТИЧНИХ ПАРКІВ У СТАРОПРОМИСЛОВОМУ РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ КРИВБАСУ)

Тематичний туризм – одна з найбільш пропульсивних галузей у світовій індустрії туризму. Традиційний для України – гірничо-металургійний напрямок спеціалізації у тематич-